

- of creative life (articles, studies, memoirs) The Scientific Bulletin of the P. I. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine], Kyiv, Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, Issue 50, pp. 254–255. (in Ukrainian).
2. Bila, K. S. (2011). “Genre-stylistic model of instrumental concert and conceptual foundations of a composer’s interpretation (case study of L.M. Kolodub’s works)”, The dissertation of the candidate of Art Studies. Specials 17.00.03, Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, Kyiv, 204 p. (in Ukrainian).
 3. Zagaikevych, M. P. (1973). *Levko Kolodub. Tvorchy portrety ukrainskykh kompozytoriv* [Levko Kolodub. Creative portraits of Ukrainian composers], Kyiv, Muzychna Ukraina. (in Ukrainian).
 4. Makarenko, Lidiia (2012). Principles of symphonization of folk melody in the work of L. Kolodub (based on Symphony No. 8), *X Kulturolohichni chytannia pamiati Volodymyra Podkopaieva “Ukrainska kultura: vyklyky sohodennia”*: zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [X Cultural reading of Volodymyr Podkopyayev’s memory “Ukrainian Culture: Challenges of the Present”: a collection of materials of the International Scientific and Practical Conference], Kyiv, May 31 – June 1, 2012 National Academy of Government Managerial Staff of Culture and Arts, pp. 170–174. (in Ukrainian).
 5. Makarenko, Lidiia (2015). *Folklorni zasady orkestrovoi tvorchosti Leva Koloduba : navchalnyi posibnyk* [Folk principles of orchestral creativity of Lev Kolodub: a Textbook], Nova Knyha, Vinnytsia. (in Ukrainian).
 6. Mukha, A. (1979). *Protsess kompozitorskogo tvorchestva (problemy i puti issledovaniya)* [The process of composer creativity (problems and ways of research)], Kyiv, Musical Ukraine. (in Ukrainian).
 7. Frait, O. (2000). “Features of the embodiment of the principle of programming in Ukrainian piano music”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Music Art), 17.00.03, Kyiv, M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology, Kyiv, 18 p. (in Ukrainian).

УДК 787.61

Світлана Гриненко

СПЕЦИФІКА ТВОРІВ ДЛЯ ГІТАРИ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ

У статті визначено високий рівень розвитку гітарного репертуару, що створили українські композитори. Висвітлено основні тенденції у розвитку українського гітарного мистецтва. Виділено наслідування традицій, закладених в західноєвропейській гітарній музиці. Акцентовано увагу на відродженні елементів лютневої музики у творах українських композиторів-гітаристів. Підкреслено значну увагу до фольклору, в тому числі українського, що проявляється у широкому зверненні до жанру обробки.

Ключові слова: *гітара, репертуар, українські композитори, твори, західноєвропейські традиції.*

Светлана Гриненко

СПЕЦИФИКА ПРОИЗВЕДЕНИЙ ДЛЯ ГИТАРЫ УКРАИНСКИХ КОМПОЗИТОРОВ

В статье определен высокий уровень развития гитарного репертуара, созданного украинскими композиторами. Освещены основные тенденции в развитии украинского гитарного искусства. Выделено следование традициям, заложенным в западноевропейской гитарной музыке. Акцентировано внимание на возрождении элементов лютневой музыки в произведениях украинских композиторов-гитаристов. Подчеркнуто значительное внимание к

фольклору, в том числі українському, що проявляється в широкому обертанні к жанру обробки.

Ключевые слова: гитара, репертуар, украинские композиторы, произведения, западноевропейские традиции.

Svitlana Grynenko

SPECIFIC OF GUITAR WORKS OF UKRAINIAN COMPOSERS

Guitar art is an area based on the traditions of Western European music. Performing and composing practices from Spain, France, from the New Age era began to interest the guitar. In the 20th century, interest from the professional composers began to emerge, indicating a more serious attitude to the guitar and the revival of those traditions that began in the Western European space of the XVIII century. At the moment, there are many composers who can rightfully be called creators of guitar music, many of them composers-guitarists, combining writing of works with performing activities. Moreover, it is worthwhile to select several guitar schools, the most influential and significant of which are those that are localized in the capital and southern regions of Ukraine. Among the composers who take a leading place in their guitar work, one can mention the following: Konstantin Chechenia, Mykola Stetsun, Valery Antonyuk, Victor Vovk, Oleg Boyko, Alina Boyko, Viktoriya Kulikovskaya, Victor Prokopchuk, Oleksandr Khodakivsky, Oleg Selivanov.

Many composers of the south of Ukraine create guitar works – these are Yuri Mogilyuk, Oleksandr Zatinchenko, Anatoliy Shevchenko. It is appropriate to mention separately Mykolaiv composers – it is Valentin Zadoyanov, Leonid Panteleymonov, Vladislav Korshunov, Alexander Fedotko. There are not only guitar schools, but also the whole creative artistic-composing dynasties. In the Ukrainian space, the family of Radzetsky from the city of Dnipro occupies a leading place in the development of guitar art. Also worth mentioning is the Ivannykov family (Paul is the father and sons of Timur and Volodymyr) who are engaged in composing, performing and educational activities in the field of the guitar. In their creative work there are many translations, guards for the guitar duo.

It is possible to note the formation of a wide range of guitar repertoire, sponsored by Ukrainian composers, which is important for the professional skill of performers. In the works of domestic composers-guitarists one can distinguish several main tendencies. First of all, it is an imitation of the traditions embodied in guitar music by such Western composers as H. Rodrigo, H. Turin, F. Moreno-Torroba, R. Diennes, M. Castelnuovo-Tedesco, M. Ponce. The second direction of guitar creativity of domestic authors is the revival of ancient music, the creation of imagery, which corresponds to the ideals of the Middle Ages, the Renaissance, the Baroque. In addition, a number of composers can combine signs of the first and second directions, adding bright and recognizable elements of Ukrainian folk melody. At the moment, in the works of Ukrainian composers-guitarists, there are works for the child's age and works, designed for a high professional performance level – processing folk songs, transcriptions for guitar, miniatures, concert works, ensemble (including for the ensemble of guitars). All of this is a prerequisite for the great prospects for the further development of domestic guitar performances.

Keywords: guitar, repertoire, Ukrainian composers, works, Western European traditions.

Гітарне мистецтво має глибоке коріння. Становлення гітари як інструменту, що успадкував традиції гри на інших щипкових інструментах (ліра, кіфара, віуела) привертало увагу фахівців різних наукових сфер – музикознавчої, культурологічної, історичної. Значне обґрунтування в музикознавчому дискурсі здобули різні аспекти, пов'язані зі становленням європейського і латиноамериканського гітарного виконавства та композиторської творчості, пов'язаної з даним інструментом. Вітчизняна гітарна композиторська школа, яка сформувалася порівняно недавно, не отримала достатнього висвітлення в сучасній мистецтвознавчій літературі, хоча й наразі є чимало гітарних творів українських композиторів. Спроба висвітлення напрямків розвитку діяльності вітчизняних композиторів-гітаристів – завдання,

виконання котрого сприятиме формуванню уявлення про можливу взаємодію із закордонною практикою і власними надбаннями творців.

Риси неоромантизму як ознаки сучасної української гітарної музики розкриті в праці В. Барзишеної [1]. Виконавські традиції у сфері гітарного мистецтва проаналізовані у працях В. Блажевич [2–3]. Розвитку інструментальної гітарної освіти в Україні у сучасному науково-педагогічному дискурсі присвячено розробку А. Коваленко [4]. Огляд ключових тенденцій розвитку сучасної української наукової думки про гітару здійснено в праці В. Сидоренко [5]. Проблеми виконавства барокової музики на класичній гітарі представлено в праці П. Кротон [6]. Історичні аспекти, пов'язані з виробництвом гітар, розкрито у роботі М. Родрігеса [7]. Однак питання розвитку творчості українських авторів у сфері гітарного мистецтва залишається малодослідженою сферою вітчизняного музикознавства.

Мета статті – розкрити специфіку гітарних творів українських композиторів та висвітлити їх позиціонування в контексті гітарного мистецтва.

Гітарне мистецтво є сферою, що спирається на традиції західноєвропейської музики. Виконавство та композиторська практика Іспанії, Франції від епохи Нового часу започаткували інтерес до гітари. Можна казати про інтерес до гітари як інструменту, що служив уособленням світського музикування. Гітарна музика в закордонній практиці розвивалася паралельно й у професійній, і в народній культурі. Чималий прорив у виробництві інструментів у ХІХ столітті сприяв поширенню гітари. “Сотні тисяч гітар було створено у світі, які базувалися на конструктивній системі, оснований на здобутках Антоніо Торреса” [7, р. 18]. Проте, незважаючи на її поширеність, гітару почали сприймати, здебільшого, як інструмент для аматорського непрофесійного виконавства. Такі ж риси були характерні й для формування гітарного виконавства у вітчизняному просторі, що стосувалося здебільшого сфери побутового музикування. У ХХ столітті почав зароджуватись інтерес до гітари з боку професійних композиторів, що свідчить про серйозніше ставлення до неї та відродження тих традицій, які було започатковано в західноєвропейському просторі ХVІІІ століття. Чималу роль у відродженні інтересу до гітари свідчила діяльність віртуоза-гітариста Андреса Сеговії. Саме його творчість посприяла написанню ряду масштабних концертних творів у західноєвропейському просторі. “Концерти А. Сеговії надихнули багатьох композиторів до написання творів для гітари (Е. Вілла-Лобос, Х. Родріго, Ф. Морено-Торробо). Техніка Андреса Сеговії стала результатом розвитку іспанської гітарної школи Ф. Сора, Д. Агуадо, Ф. Таррегі” [3, с. 358]. Твори провідних композиторів заклали основу для формування принципово іншого ставлення до гітари, які згодом були успадковані у вітчизняній практиці.

Значний інтерес до гітари та розквіту виконавської практики у вітчизняному просторі відзначив український дослідник В. Блажевич: “Гітарне виконавство ХХ століття поступово переходить на якісно новий рівень. Репертуар інструменту оновлюється, з'являється більше академічної музики, що сприяє професіоналізації гітари на території України. Радянський період у розвитку гітарного мистецтва увійшов в історію відомими іменами виконавців та педагогів, основоположників сучасних виконавських традицій і розробників методик гри” [2, с. 110]. Усі ці чинники, як-от поява виконавської школи, підтриманої численними методичними розробками, сприяла потребі формування репертуару, що й реалізували багато творців.

Нині є чимало композиторів, яких по праву можна йменувати творцями гітарної музики, багато з них є композиторами-гітаристами, що поєднують написання творів з виконавською діяльністю. Більше того, варто виокремити кілька гітарних шкіл, найбільш впливовими і значимими з яких є ті, що локалізуються у столиці та південному регіоні України. Серед композиторів, які відводять гітарі чільне місце у своїй творчості, варто згадати наступних: Костянтин Чеченя, Микола Стецюн, Валерій Антонюк, Віктор Вовк, Олег Бойко, Аліна Бойко, Вікторія Куликовська, Віктор Прокопчук, Олександр Ходаківський, Олег Селіванов. Розглянемо деякі аспекти їх творчого спрямування у сфері гітарного мистецтва детальніше.

Костянтин Чеченя – заслужений діяч мистецтв України, голова Київського міського відділення Національної всеукраїнської музичної спілки (НВМС); голова Асоціації гітаристів НВК; директор Літньої гітарної академії; шеф-редактор журналу “Гітара в Україні”;

артдиректор Міжнародного конкурсу гітаристів “ГітАс”, керівник ансамблю давньої музики, викладач, виконавець-мультиінструменталіст та композитор. Коло його інтересів – відродження традицій автентичного виконавства. Разом з тим у його творчому доробку є чимало програмних творів, розрахованих для дитячого віку (“Марго”, “Крок назустріч”, “Початок року”, “Квартовий рок”, “Просто блюз” та ін.).

Микола Стецюн – член Національної спілки композиторів України (НСКУ), заслужений діяч мистецтв України, живе у Харкові. В його творчому доробку представлені масштабні твори, де гітарі відведено центральне місце – це концерт для гітари з оркестром “Іспанський” (1997), варіації для гітари з оркестром на тему А. Коррелі (1999), варіації на тему М. Преторіуса для гітари з оркестром (2000).

Київський композитор Валерій Антонюк – член НСКУ, товариств авторських прав на виконання ВМІ (США) та МСРС (Велика Британія) – лише нещодавно почав приділяти увагу гітарі; проте, будучи учнем класу Г. Ляшенка, продемонстрував глибокий рівень опанування даного інструменту. Для гітарного виконання він написав “Адажіо” для гітари й камерного оркестру, твір для гітари соло і для квартету гітар “CLASSIC GUITAR” (місто Миколаїв). У творчості М. Стецюна та В. Антонюка, а саме у зверненні до жанру концерту для гітари з оркестром можна віднайти риси, що споріднюють їхню музику з традиціями провідного латиноамериканського композитора Х. Родріго.

Основний композиторський інтерес Аліни Бойко – київської гітаристки, композитора, викладача, члена Президії (з 2000) і заступника Голови (з 2006) Асоціації гітаристів Національного всеукраїнського музичної спілки (НВМС), а з 2007 року й заступника голови Київської міської організації НВМС, полягає у творах для гітари. В її творчому доробку – збірки творів для шестиструнної гітари, п’єси, розраховані на початковий рівень гри на гітарі, ансамблеві твори для дуету скрипки та гітари чи домри й гітари, а також твори для фортепіано і бандури соло. Більшість творів є програмними, можна простежити значний інтерес до фольклору, що проявляється у численних обробках народних пісень – українських (“Ніч яка місячна”, “Ой, лопнув обруч!” для дуету гітар, “Ой, не світи, місяченьку”, варіаціях на тему української народної пісні “Сонце низенько”).

Гітаристка, композитор, викладач, член Президії Асоціації гітаристів НВМС Вікторія Куликовська продовжує традиції свого батька – Віктора Івановича Куликовського, який став її першим викладачем. Її значний інтерес до викладання майстерності гри на гітарі проявляється у виданні збірок, що містять перекладення відомих класичних “шлягерів”, обробки українських народних пісень, аранжування для двох гітар й авторські твори (“Пожовклий листок”, “Гарний настрій”, “Вальс сніжинок”, “Марш” та ін.).

Житомирянин Олександр Ходаківський поєднує діяльність педагога, композитора, винахідника музичних інструментів, він є заслуженим діячем мистецтв України, членом НВМС. Упровадив школи класичної гітари у Житомирському музичному училищі та музичних школах. Його музична мова відображає провідні тенденції, характерні для західноєвропейської авангардної течії. Маємо на увазі використання сучасних прийомів гри “легато лише лівою чи правою рукою на грифі, флажолетами, “гольде”, “тамбурином”, глісандо, тремоло, “тепінгом” [1] та дисонантних гармонічних співзвуч – акорди з розщепленими тонами і т. п. При цьому характерною ознакою творчого підходу є використання інтонацій, притаманних українському фольклорові.

Як вже зазначено, чимало композиторів півдня України пишуть гітарні твори – це Юрій Могилюк (одеський викладач, композитор та виконавець, автор безлічі творів, перекладень для гітари), Олександр Затинченко (композитор, викладач, заслужений працівник народної освіти України), Анатолій Шевченко (одеський гітарист, композитор, музикознавець, художник та поет). Доречно згадати й Миколаївських композиторів – це Валентин Задоянов (гітарист, композитор, поет, педагог), Леонід Пантелеймонов (композитор, гітарист, викладач), Владислав Коршунов (композитори, виконавець, член НСКУ, голова Миколаївського клубу композиторів Ad libitum), Олександр Федотко (композитор).

Часто теоретичні пошуки митців нерозривно пов’язані з їх практичними розробками. Так, здобутки А. Шевченка у сфері музикознавства відображають його вибір жанрів.

В. Сидоренко, відзначаючи внесок гітариста Анатолія Шевченка підкреслює його інтерес і до античного мистецтва, і до фламенко. Відповідно, саме риси музики фламенко можна віднайти у творах А. Шевченка. “Теоретик музичного мистецтва, дослідник античної музики значну увагу приділив історії гітарного виконавства, а також опанування досвіду та вивченню стилю фламенко, що зумовило вихід у світ дидактично систематизованої педагогічної роботи “Гітара фламенко: Мелодії та ритми (ноти, вправи)” у трьох частинах (Київ, 1988) і дослідження “Неприборкані ігри фламенко” [5, с. 189].

Якщо звернутися до творчості В. Задоянова, то в ній можна віднайти риси, які свідчать про наслідування традицій трактування гітари в дусі інструментів, наявних у західноєвропейському середньовіччі, наприклад, у лютневій музиці. Це проявляється на рівні як тематики (“Пісні менестрелів”, “Лицарська сюїта”, “Кельтський орнамент”, “Пісня про Роланда”, “Книга пілігрима”, “Пісня Конкістадора”, “Фарголл-троль”), так і специфіки музичної мови. Власне, сучасна композиторська гітарна творчість відкрита для поєднання різних, часом протилежних начал. “Публіка відвернулася від сучасної до ранньої музики, до того, як композитори почали писати атональну музику” [6, р. 1].

Варто відзначити формування не лише гітарних шкіл, а й творчих виконавсько-композиторських династій. В українському просторі чільне місце у розвитку гітарного мистецтва посідає родина Радзецьких з міста Дніпро. Юрій Радзецький – композитор, історик гітари, член Національної спілки журналістів України, викладач, ведучий радіопроектів “Академія гітари”. Його сини – Сергій і Дмитро – також є не лише гітаристами, а й композиторами, які успадкували традиції попередників, але, разом з тим, і відкриті до новацій. Вони багато пишуть й експериментують з різними стилями, конструкціями акустичних гітар та різноманітними ефектними прийомами гри. Ще під час навчання в КНУКіМ у класі В. А. Жадько Сергій Радзецький виграв спеціальний приз посольства Іспанії в Україні за цикл п’єс, присвячених Сальвадору Далі. Брати наразі займаються активною виконавською діяльністю, виступаючи в дуеті, сольо та у колективі *Supremus*, де виконують власну музику. Також варто згадати родину Іваннікових (Павло – батько та сини Тимур і Володимир), які займаються композиторською, виконавською і, так би мовити, просвітницькою діяльністю в галузі гітари. У їх творчому доробку багато перекладень, обробок для дуету гітар.

Отже, можна відзначити формування широкого спектру гітарного репертуару, авторами якого є українські композитори, що має важливе значення для професійної майстерності виконавців. “Констатуємо, що у середині ХХ століття сформувалась самобутня інструментальна (гітарна) галузь музичного мистецтва з відповідним репертуаром, арсеналом музично-виражальних засобів і технічних прийомів, професійною практикою підготовки гітаристів” [4, с. 256].

Таким чином, у творчості вітчизняних композиторів-гітаристів можна виділити кілька основних тенденцій. Насамперед – це наслідування традицій, що заклали в гітарну музику такі західні композитори, як Х. Родріго, Х. Туріна, Ф. Морено-Горроба, Р. Дієнс, М. Кастельнуово-Тедеско, М. Понсе. Другим напрямком гітарної творчості вітчизняних авторів є відродження старовинної музики, створення образності, яка відповідає ідеалам доби середньовіччя, Відродження, бароко. Крім цього, ряд композиторів можуть поєднувати ознаки першого та другого напрямку, додаючи яскраві та впізнавані елементи українського народного мелосу. Наразі, в творчості українських композиторів-гітаристів наявні твори для дитячого віку і твори, розраховані на високий професійний виконавський рівень – обробки народних пісень, перекладення для гітари, мініатюри, концертні твори, ансамблеві (в тому числі для ансамблю гітар). Усе це є передумовою запоруки чималих перспектив подальшого розвитку вітчизняного гітарного виконавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барзишена В. Неоромантизм як стильова тенденція в сучасній українській гітарній музиці (на прикладі творів А. Шевченка) / Вікторія Барзишена // Музична наука на початку третього тисячоліття. – 2017. – Випуск № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://musikology.com.ua/program/82/>.

2. Блажевич В. Еволюція розвитку виконавських традицій гітарного мистецтва у вітчизняному культурно-освітньому просторі / Василь Блажевич // Естетика і етика педагогічної дії. – Київ-Полтава, 2017. – Вип. 15. – С. 107–115.
3. Блажевич В. О. Музично-виконавські традиції західноєвропейської гітарної школи / В. О. Блажевич // Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 14–15 квітня 2016 року, м. Київ. – Київ, 2016. – С. 353–360.
4. Коваленко А. С. Історико-культурологічний аналіз розвитку інструментальної (гітарної) освіти в Україні у сучасному науково-педагогічному дискурсі / А. С. Коваленко // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – Випуск 12. Ч. 2. – С. 248–258.
5. Сидоренко В. Тенденції сучасної української наукової думки про гітару (музикознавство, педагогіка, методика, дидактика / Вікторія Сидоренко // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. – Харків, 2011. – Вип. 31. – С. 188–197.
6. Croton P. *Performing Baroque Music on the Classical Guitar: a practical handbook based on historical sources* / Peter Croton. – Create Space Independent Publishing Platform, 2015. – 240 p.
7. Rodriguez M. *The Art and Craft of Making Classical Guitars* / Manuel Rodriguez. – Milwaukee: Hal Leonards books, 2009. – 178 p.

REFERENCES

1. Barzyshena, V. (2017). Neoromanticism as a stylistic tendency in contemporary Ukrainian guitar music (on the example of A. Shevchenko's works). *Muzychna nauka na pochatku tretioho tysiacholittia* [Music Science at the beginning of the third millennium], Issue 4. – Electronic resource, available at: <http://musikology.com.ua/program/82/> (in Ukrainian).
2. Blazhevych, V. (2017). Evolution of the development of performing traditions of guitar art in the domestic cultural and educational space. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii* [Aesthetics and ethics of pedagogical action], Kyiv–Poltava, Issue 15. pp. 107–115. (in Ukrainian).
3. Blazhevych, V. O. (2016). Musical-performing traditions of Western Guitar School. *Profesiina mystetska osvita i khudozhnia kultura: vyklyky XXI stolittia* [Professional Artistic Education and Art Culture: Challenges of the XXI Century], Kyiv, pp. 353–360. (in Ukrainian).
4. Kovalenko, A. S. (2015). Historical and Cultural Analysis of the Development of Instrumental (Guitar) Education in Ukraine in the Modern Scientific-Pedagogical Discourse. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia: zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny* [Problems of preparing a modern teacher: a collection of scientific works of the Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University], Uman, FOP Zhovtyy O. O. Issue 12. Ch.2. pp. 248–258. (in Ukrainian).
5. Sydorenko, V. (2011). Trends in Contemporary Ukrainian Scientific Thought on Guitar (Musicology, Pedagogy, Methodology, Didactics. *Problemy vzaemodii mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity* [Problems of Interaction of Art, Pedagogy and the Theory and Practice of Education], Kharkiv, Issue 31. pp. 188–197. (in Ukrainian).
6. Croton, P. (2015). *Performing Baroque Music on the Classical Guitar: a practical handbook based on historical sources*, CreateSpace Independent Publishing Platform, 240 p. (in English).
7. Rodriguez, M. (2009). *The Art and Craft of Making Classical Guitars*, Milwaukee, Hal Leonards books, 178 p. (in English).